

شناسایی عوامل مؤثر بر اجرای اثربخش مالیات بر عایدی سرمایه

محمد علیزاده^۱

بهار سالاروند^۲

چکیده

مالیات بر عایدی سرمایه به عنوان یک ابزار مهم در سیاست‌های مالیاتی دارای اهمیت و ضرورت‌های بسیاری است که به شکل‌های مختلف بر اقتصاد و جامعه تاثیر می‌گذارد. برخی از اهمیت‌ها و ضرورت‌های مالیات بر عایدی سرمایه عبارتند از: تامین منابع مالیاتی، تنظیم نقش مالیات در توزیع درآمد، تحریک سرمایه‌گذاری، کنترل و تنظیم بازارهای مالی، عدالت مالیاتی، توازن میان مالیات و سرمایه‌گذاری. بنابراین توجه به اهمیت اجرای مالیات بر عایدی سرمایه به عنوان یکی از مهم‌ترین پایه‌های مالیاتی ضروری است. این پژوهش، به بررسی عوامل مؤثر بر اجرای اثربخش مالیات بر عایدی سرمایه با استفاده از روش نقشه شناخت فازی پرداخته است. در این روش ابتدا با نظرخواهی از خبرگان آشنا با موضوع عوامل مؤثر شناسایی می‌شوند و بعد از اشباع نظری، پرسشنامه‌ای به شکل ماتریس روابط که تعداد سطر و ستون آن برابر با تعداد مولفه‌های شناسایی شده می‌باشد تشکیل می‌گردد و در اختیار خبرگان قرار می‌گیرد. سپس بر اساس امتیازات داده شده تاثیرگذاری و تاثیرپذیری هر عامل مشخص می‌شود و در نهایت بر اساس اطلاعات داده شده نقشه روابط ارائه می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: مالیات، عایدی سرمایه، مالیات بر عایدی سرمایه، نقشه شناخت فازی

تاریخ دریافت در همایش: ۱۴۰۲/۱۰/۲۸، تاریخ ثبت در مجله: ۱۴۰۲/۱۲/۷، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۲۲

۱. دانشیار، گروه آموزشی اقتصاد، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه لرستان. alizadeh_176@yahoo.com

۲. دانشجوی دکتری اقتصاد، گروه آموزشی اقتصاد، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه لرستان، (نویسنده مسئول). bahar.salarvand@gmail.com

مقدمه

پایه‌های مالیاتی با اهداف مختلفی مانند افزایش منابع عمومی، ایجاد عدالت اجتماعی، کاهش فاصله طبقاتی و تنظیم فعالیت‌بخش‌های مختلف اقتصادی به کار گرفته می‌شود. مالیات بر عایدی سرمایه نیز یکی از پایه‌های مالیاتی است که علاوه بر افزایش منابع عمومی می‌تواند با کاهش جذابیت فعالیت‌های غیرمولد باعث تخصیص بهینه و افزایش سرمایه‌گذاری در تولید شود. همچنین با محدود نمودن عواید سوداگران و کاهش شدید تقاضای سوداگری نقش مؤثری در تنظیم بازارهای مختلف از جمله مسکن، خودرو، طلا و ارز ایفا کند. مالیات بر عایدی سرمایه از مهم‌ترین پایه‌های مالیاتی است که از دیرباز در بسیاری از کشورها وجود داشته است. در مورد اصل ضرورت وضع مالیات بر عایدی سرمایه در میان اقتصاددانان و نظریه‌پردازان برجسته مالیه عمومی تقریباً هیچ‌گونه اختلاف نظری وجود ندارد چرا که بر اساس دکترین توان پرداخت هرگونه عایدی خالص سرمایه باعث افزایش توان پرداخت مؤدیان مالیاتی می‌شود و بنابراین دلیلی برای معافیت آن وجود ندارد. علاوه بر این از آنجا که بخش مهم عایدی سرمایه نصیب طبقات بالای درآمدی می‌گردد چشم پوشی از این مالیات مصداق تبعیض مالیاتی به زبان اقشار فرودست جامعه است (Islamic Council Research Center, 2022). با توجه به مطالب فوق الذکر و لزوم ایجاد منابع درآمدی جدید و پایدار و همچنین کاهش آسیب‌پذیری درآمدهای دولت، نقش سیستم مالیات بر عایدی سرمایه از اهمیت بسزایی برخوردار است لذا این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این سوال است که چه عواملی و با چه اولویتی بر اجرای اثر بخش مالیات بر عایدی سرمایه موثر می‌باشد؟

مبانی نظری

معرفی مالیات بر عایدی سرمایه

به طور عمده درآمد افراد از دو طریق درآمد حاصل از نیروی کار^۱ و درآمد حاصل از سرمایه به دست می‌آید. درآمد نیروی کار عمدتاً شامل درآمد حاصل از دستمزد نیروی کار و بخشی از درآمد مشاغل^۲ است. درآمد حاصل از سرمایه به دو نوع درآمد تقسیم می‌شود؛ درآمد جاری سرمایه و درآمد حاصل از عایدی سرمایه^۳. درآمد جاری سرمایه، درآمد سود ناشی از هزینه فرصت سرمایه است که طی دوره تملک دارایی یا سرمایه‌گذاری متناسب با بازدهی سرمایه یا به صورت درصد ثابت کسب می‌شود. اما عایدی سرمایه عبارت است از: مابه التفاوت قیمت فروش و خرید یک دارایی. به همین ترتیب می‌توان درآمد جاری سرمایه و درآمد حاصل از عایدی سرمایه را برای دارایی‌های دیگر نیز در نظر گرفت. بنابراین مالیات بر عایدی سرمایه، مالیاتی است که بر عایدی حاصل از نقل و انتقال (خرید و

-
- 1 . Labor Earning
 - 2 . Self Employment
 - 3 . Capital Gain

فروش) دارایی‌های سرمایه‌ای شامل انواع دارایی منقول یا غیرمنقول، مشهود یا نامشهود وضع می‌گردد. یکی از تفاوت‌های مالیات بر درآمد جاری سرمایه و مالیات بر عایدی سرمایه، نحوه وزمان اخذ مالیات است.

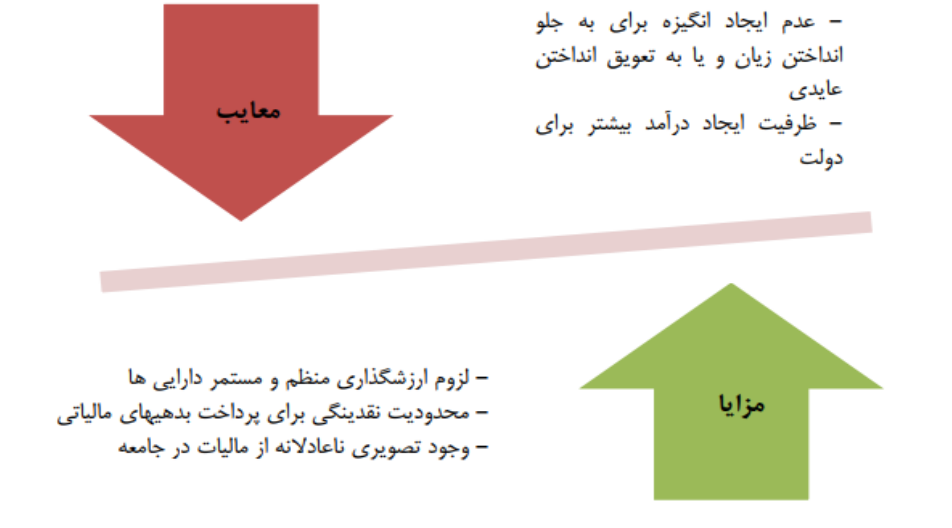
شیوه‌های اجرایی وضع مالیات بر عایدی سرمایه

دو نوع سیستم مالیاتی در اجرای مالیات بر عایدی سرمایه وجود دارد: «تعهدی^۱» و «تحقق یافته^۲» که انتخاب هر کدام از آنها با ملاحظات مختلف کارایی و اجرایی روبرو است. در سیستم تعهدی، مالیات در اولین فرصت ممکن و به محض تغییر در ارزش دارایی باید اخذ شود و در عمل به صورت دوره‌ای دریافت می‌شود. مهم‌ترین مشکلات این رویکرد مربوط به «نقدینگی» و «ارزشگذاری» می‌باشند. بعضی از سرمایه‌گذاران در چنین شرایطی مجبور به فروش برخی از دارایی‌هایشان برای پرداخت بدهی مالیاتی خواهند شد تا بتوانند دارایی‌های دیگر خود را نگه دارند. همچنین برای بعضی از دارایی‌هایی که به صورت متناوب ارزشگذاری نمی‌گردند یا روی آنها مبادله‌ای انجام نمی‌گیرد، شناسایی دوره‌ای و منظم ارزش دارایی‌ها بسیار پرهزینه خواهد بود. از این رو به دلیل ملاحظات اجرایی، مالیات‌ستانی به شیوه «تحقق یافته» انجام می‌شود. در سیستم مالیاتی تحقق یافته، مالیات صرفاً در زمان فروش دارایی و تحقق عایدی یا زیان قابل اعمال خواهد بود. با وجود آنکه این رویکرد می‌تواند مسئله «نقدینگی و ارزشگذاری» را برطرف سازد اما مشکلات جدیدی را به وجود می‌آورد که مهم‌ترین آنها «اختلال در راهبرد بهینه نقد نمودن داراییها» و «تصمیمات سرمایه‌گذاری» می‌باشد. این شیوه، برای سرمایه‌گذار «اختیار زمانبندی» فراهم می‌سازد و وی قادر است زیان‌هایش را به سرعت محقق سازد اما تحقق عایدی‌های سرمایه‌ای را برای در امان نگهداشتن از پرداخت مالیات به تعویق اندازد (Sahm, 2008) در ادامه مزایا و معایب آنها به صورت خلاصه ارائه می‌شوند.

1. Accrual

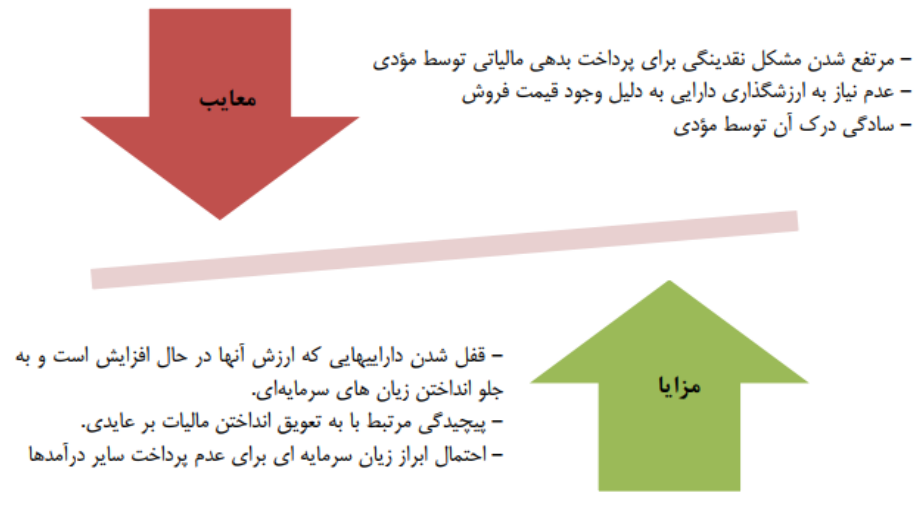
2. Realization

شکل (۱)- مزایا و معایب به کارگیری روش تعهدی در پیاده‌سازی مالیات بر عایدی سرمایه

مأخذ: مهاجری، پریسا (۱۴۰۱)، اتاق بازرگانی ایران

شکل (۲)- مزایا و معایب به کارگیری روش عایدی تحقق یافته در پیاده‌سازی مالیات بر عایدی سرمایه

مأخذ: مهاجری، پریسا (۱۴۰۱)، اتاق بازرگانی ایران

تجربه کشورها در وضع مالیات بر عایدی سرمایه

مالیات بر عایدی سرمایه می‌تواند بر عایدی دارایی‌هایی مثل املاک و مستغلات (زمین، ساختمان، باغ، ویلا)، سهام و انواع اوراق بهادار، طلا و جواهر و سنگ‌های قیمتی، اشیای نفیس هنری، وسایل نقلیه، حقوق مالکیت، ارزهای خارجی و امثالهم اعمال گردد. در بررسی هر یک از این موارد، پایه مالیاتی، تعدیل نسبت به تورم، تعدیل نسبت به استهلاك (در خصوص دارایی‌های مستهلک شدنی)، تعدیل نسبت به طول مدت نگهداری (مقوله بلندمدت یا کوتاه‌مدت بودن عایدی)، معافیت پایه، نحوه جبران زیان سرمایه‌ای بررسی می‌شود.

در کنار موضوعات نظری فوق، مروری بر تجربیات کشورهای مجری نظام مالیات بر عایدی سرمایه حاکی از برخی استثنائات است که بر پیچیدگی‌های این مالیات می‌افزاید و از میان آنها به ۳ موضوع می‌توان اشاره کرد. آیا اشخاصی که دارایی خود را برای دوره‌های طولانی‌تری نگهداری می‌کنند مشمول پاداش می‌شوند؟ به عبارتی آیا برخورد مالیاتی ترجیحی با عایدی‌های سرمایه‌ای بلندمدت وجود دارد یا خیر؟ در شمار زیادی از کشورها بین عایدی‌های سرمایه‌ای دارایی‌هایی که برای یک دوره کوتاه نگهداری می‌شوند و عایدی‌هایی که از محل نگهداری دارایی‌ها در یک دوره بلندمدت حاصل می‌شود، تفاوت وجود دارد (جدول ۱).

آیا در قوانین مالیات بر عایدی سرمایه، بین انواع مختلف سرمایه‌گذاری افراد تفاوت وجود دارد؟ هر چند اصولاً برخورد ترجیحی با طبقات مختلف دارایی، نامطلوب و غیرضروری است اما در رفتار کشورها با عایدی سرمایه‌ای سهام در مقایسه با املاک و مستغلات به وضوح می‌توان این تبعیض را مشاهده کرد. البته در خصوص سهام، استدلال اصلی چنین برخورد تبعیض‌آمیزی، بحث مالیات‌ستانی مضاعف است چرا که سودهای شرکت‌ها مشمول مالیات است لذا نیاستی مالیات اضافی از سهام اخذ کرد (جدول ۱).

آیا شاخص‌بندی عایدی سرمایه‌ای نسبت به تورم صورت می‌گیرد؟ هر چند هم از منظر کارایی و هم از منظر عدالت، کاملاً واضح است که بایستی صرفاً عایدی‌های حقیقی مشمول مالیات شوند اما مسئله‌ای که در این بین پدیدار می‌شود آن است که آیا منافع انجام این کار بیش از هزینه‌های مرتبط با پیچیده‌سازی سیستم مالیاتی است؟ در کشورهایی که با نرخ‌های بالای تورم دست و پنجه نرم می‌کنند عدم شاخص‌بندی عایدی‌های سرمایه‌ای نسبت به تورم چه بسا موجب منفی شدن نرخ بازده حقیقی سرمایه‌گذاری در هر نوع دارایی شود. از این رو به نظر می‌رسد منافع شاخص‌بندی عایدی سرمایه در اقتصادهای با تورم بالا، بیشتر از اقتصادهایی است که تورم‌های اندک دارند. شواهد به دست آمده از قوانین مالیاتی بالغ بر ۱۲۰ کشور نیز حکایت از آن دارد که اقدامات مستقیم (از طریق شاخص‌بندی عایدی سرمایه‌ای (ویا غیرمستقیمی) از طریق تعدیل پایه مالیاتی، نرخ مالیاتی، معافیت عایدی‌های بلندمدت) حتی در کشورهایی با تورم بسیار اندک در مواجهه با این مسئله صورت گرفته است (جدول ۱).

جدول (۱) - مقایسه بر خورد مالیاتی با عایدی‌های سرمایه‌های دارایی‌های مختلف

سایر	سهام	املاک و مستغلات	
وسائط نقلیه: ۷۹٪ ارز، طلا و جواهر: ۹۳٪	۲۵٪ معاف کامل ۳۲٪ معاف مشروط	۱۶/۵٪	در صد کشورهای معاف
-	۲۵٪	۲۵٪	بر خورد ترجیحی با عایدی بلندمدت (در صد از کشورهای مشمول)
وسائط نقلیه: ۱۵/۳٪ ارز، طلا و جواهر: ۱۶/۹٪	۲۱/۶٪ ۱۳/۵٪ ۱۵/۵٪	۲۶/۹٪ ۱۳/۹٪ ۱۷/۵٪	نرخ مالیات بر عایدی OECD غیر OECD کل
-	۴۵٪	۵۱٪	تعدیل نسبت به تورم (در صد از کشورهای مشمول)
-	۹۲٪ قابل کسر از عایدی‌ها ۸٪ از سایر درآمدها	۹۱٪ قابل کسر از عایدی‌ها ۹٪ از سایر درآمدها	نحوه بر خورد با زیان سرمایه‌ای (در صد از کشورهای مشمول)
-	۴۳٪ نامحدود ۵۷٪ محدود به ۲ تا ۱۰ سال	۵۷٪ نامحدود ۴۳٪ محدود به ۲ تا ۱۰ سال	محدودیت زمانی انتقال به جلو (در صد از کشورهای مشمول)

مأخذ: مهاجری، پریسا (۱۴۰۱)، اتاق بازرگانی ایران

پیشینه تحقیق

اسکندری و تجریشی (۱۴۰۲) در پژوهش خود تحت عنوان "طراحی بستر اجرای «مالیات بر عایدی سرمایه» و «مالیات بر مجموع درآمد» مبتنی بر تجارب کشورها" نسبت به فراهم کردن بستری برای این پایه‌های مالیاتی در کشور با استفاده از اظهارنامه پیش فرض اقدام کردند؛ در روش استفاده از اظهارنامه پیش‌فرض، اشخاص ثالث وظیفه گزارش اطلاعات مؤدیان به سازمان امور مالیاتی را برعهده دارند و سازمان امور مالیاتی براساس اطلاعات گزارش شده توسط اشخاص ثالث، اظهارنامه‌ای رابه عنوان اظهارنامه پیش فرض تهیه و جهت تأیید، اصلاح یا تکمیل برای کلیه اشخاص حقیقی براساس کد ملی آنها ارسال می‌کند. ویژگی اصلی این روش این است که اشخاص در ثبت اطلاعات معاملات خود از نظر مالیاتی تکالیف جدیدی نخواهند داشت. باتوجه به تجربه سایرکشورها و مزایای متعدد این رویکرد، درسالهای اخیر به مرور تعداد کشورهایی که ازاین روش در پیاده سازی نظام مالیاتی خود استفاده کرده‌اند، روندی صعودی داشته است. استفاده از این نوع اظهارنامه به عنوان یک رویکرد

جدید، از جهات مختلفی مثل کاهش تکالیف مؤدیان و تسهیل فرایند تسلیم اظهارنامه نسبت به رویکرد سنتی تسلیم اظهارنامه برتری دارد.

ترابی فر، هادی؛ تجربی، سعید؛ سرمست، مهدی (۱۴۰۱)، در مطالعه‌ای با عنوان "کارکردها و مؤلفه‌های مهم در طراحی مالیات بر عایدی سرمایه مبتنی بر تجارب کشورها" به منظور بررسی تجربیات کشورهای مختلف پارامترهای مالیات بر عایدی سرمایه از جمله: نرخ دارایی‌های مشمول، میزان درآمد مشمول، نحوه تعدیل عایدی نسبت به تورم، معافیت‌ها و... مورد توجه قرار دادند و بیان کردند طراحی درست مالیات بر عایدی سرمایه می‌تواند منافع زیادی برای مردم و رشد تولید در کشور را به دنبال داشته باشد؛ در مقابل طراحی اشتباه این پایه مالیاتی می‌تواند برای کشور خسارت بار باشد.

محمدی آزاد (۱۳۹۶) در مقاله‌ای تحت عنوان "شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر اجرای خط‌مشی‌های مالیاتی در ایران" به استخراج عوامل مؤثر بر اجرای خط‌مشی‌های مالیاتی پرداخته است. این پژوهش داده‌های به دست آمده از طریق پرسشنامه مقایسات زوجی، با استفاده از فرایند تحلیل سلسله مراتبی فازی تحلیل شده و اولویت هر یک از عوامل در موفقیت اجرای خط‌مشی‌های مالیاتی در ایران مشخص شده است. نتایج این تحقیق حاکی از آن است که شفافیت خط‌مشی‌های مالیاتی فرهنگ مالیاتی جامعه و تعهد سازمان‌های مالیاتی به ترتیب از بیشترین اهمیت در اجرای خط‌مشی‌های مالیاتی برخوردار هستند.

تقوی، درویشی و شهیکی تاش (۱۳۸۸)، در پژوهشی با عنوان "بررسی مالیات بر عایدی سرمایه، مفاهیم تئوریک و کاربردی مرتبط با مالیات بر عایدی سرمایه و همچنین آثار اقتصادی این مالیات را مورد بررسی قرار داده‌اند و سپس در ادامه به بررسی تجربیات کشورهای مختلف در زمینه این پایه مالیاتی پرداخته‌اند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد برای وضع مالیات بر عایدی سرمایه باید موارد زیر را مورد توجه قرار داد: عایدی واقعی و غیر واقعی، عایدی بلندمدت و کوتاه‌مدت، تفاوت عایدی با درآمد معمولی افراد، تعدیلات نسبت به تورم و استهلاک ایجاد شده در عایدی و نحوه برخورد با زیان در مقابل عایدی. همچنین نتایج در زمینه بررسی آثار اقتصادی این مالیات نشان می‌دهد که با وضع این مالیات، بعضی از متغیرهای اقتصادی همچون پس انداز، سرمایه‌گذاری، سیاست‌های مالی شرکت‌ها، هزینه سرمایه و تقاضا برای دارایی‌ها، ترکیب سبد دارایی خانوارها و تعداد دفعات مبادله دارایی‌ها، می‌توانند تحت تاثیر قرار گیرند.

در مطالعه‌ای دیگر که توسط تقی پور و علیخان قمی در سال ۱۳۷۸ انجام شده است، عوامل مؤثر بر درآمدهای مالیاتی، براساس یک مدل اقتصاد سنجی، بررسی شده است. نتایج پژوهش، حاکی از آن است که کثرت درآمدی اجزای اصلی مالیات مستقیم (مالیات بر شرکتها، مالیات بر درآمد و سایر مالیات‌های مستقیم) بزرگتر از یک و کثرت درآمدی اجزای اصلی مالیات غیرمستقیم (مالیات بر واردات و مالیات بر مصرف و فروش) کمتر

از یک است. همچنین بهبود در نظام مالیاتی در بخش‌های مالیات بر مصرف و فروش و سایر مالیات‌های مستقیم، در افزایش درآمد مالیاتی، موثرتر از سایر بخش‌ها می‌باشد. با توجه به اینکه مالیات‌ها در ایران، پس از نفت، مهم‌ترین منبع درآمدی دولت است، هر چه پیش‌بینی آن براساس آمار، اطلاعات سیاست‌های مالیاتی دقیق‌تر انجام شود، بیشتر می‌تواند به برنامه‌ریزان توسعه اقتصادی، در پیش‌بینی بودجه‌بخش عمومی، کمک کند. بدین روی، با استفاده از مدل برآورد شده و براساس پیش‌بینی موجود مالیات در متون اقتصادی، درآمدهای مالیاتی برای سالهای ۱۳۷۶-۱۳۷۸ پیش‌بینی گردیده است.

لندنو ولز و آیولا ماهچا (۲۰۲۱) در مقاله‌ای با عنوان "اجرای مالیات بر ثروت در جهان در حال توسعه: شواهد تجربی از کلمبیا" به بررسی امکان سنجی مالیات بر ثروت در کشورهای در حال توسعه پرداخته‌اند. آنها از داده‌های اداری کلمبیا و از یک برنامه طراحی‌شده توسط دولت برای افشای داوطلبانه ثروت پنهان و همچنین تهدید کشف ناشی از افشای اسناد پاناما استفاده می‌کنند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که فرار قابل توجهی (عمدتاً فراساحلی) وجود دارد و دو پنجم از ۰۱.۰ درصد ثروتمندترین افراد از پرداخت مالیات فرار می‌کنند و این فراریان یک سوم از ثروت خود را در خارج از ساحل پنهان می‌کنند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که تقویت اجرای قانون می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر رعایت مالیات بر ثروت، درآمد مالیاتی و پیشرفت داشته باشد. این نتایج چالش‌ها و فرصت‌ها را برای مالیات بر ثروت در کشورهای در حال توسعه برجسته می‌کند.

ایدا (۲۰۱۷) به برآورد درآمد بالقوه مالیات بر ارزش افزوده و کارایی وصول مالیاتی در کشورهای اتحادیه اروپا و ژاپن در دوره ۲۰۱۴-۲۰۰۰ پرداخته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد کارایی وصول مالیات بر ارزش افزوده با شکاف تولید همبستگی دارد.

ایرود (۲۰۱۴) در پژوهش خود تحت عنوان "اصلاح مالیات سرمایه در ایتالیا، به تجزیه و تحلیل مالیات بر املاک، مالیات بر نقل و انتقال، مالیات بر ارث و بررسی جایگزینی مالیات بر ثروت خالص با مجموعه مالیات‌های موجود بر دارایی‌های مالی و حقیقی پرداخته است. نتایج حاکی از آن است که گرفتن مالیات از عواید حاصل از فعالیت‌های سوداگرانه بازار مسکن می‌تواند با تعدیل کسب سود از این بازار در مقایسه با سایر بازارها، ورود سرمایه‌گذاران با انگیزه سودجویانه به بازار املاک و مسکن را کاهش دهد که از این طریق می‌تواند مانع از شکل‌گیری حباب‌های قیمتی و نوسان‌های بزرگ در این بازار گردد.

سوبوتویوکوا، بلکوا و جانوسکوا (۲۰۱۴) عملکرد مالیات بر ارزش افزوده در کشورهای OECD را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج حاصل از آن بیانگر این است کارایی و عملکرد وصول مالیات بر ارزش افزوده بستگی به نرخ‌های مالیاتی، معافیت‌ها، قوانین مالیاتی، آستانه مالیاتی و ظرفیت و توانایی سازمان مالیات‌ستانی دارد. روش‌شناسی این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نوع توصیفی-پیمایشی می‌باشد. روش جمع‌آوری داده‌ها

آمیخته می‌باشد که در مرحله اول داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان جمع‌آوری گردید و در مرحله‌ی دوم محاسبات مناسب با استفاده از مراحل روش نقشه نگاشت فازی انجام شد. کسکو، برای اولین بار مفهوم نقشه شناخت فازی را بیان نمود. نقشه شناخت فازی مدلی ارتباطی بین عوامل پژوهش برقرار می‌سازد. تکنیک نقشه شناخت فازی کاربردهای بسیار زیادی در تحقیقات دارد. در این پژوهش از مدل معرفی شده توسط کسکو استفاده شده است (Kosko, 1986). نگاشت (نقشه) شناختی فازی، روشی کیفی و خبره‌محور است که در آن روابط علی معلولی بین چند متغیر بررسی می‌گردد. از آنجا که در این روش شدت تأثیرگذاری هر متغیر بر دیگر متغیرها از نظر خبرگان با اعدادی در بازه منفی یک تا مثبت یک سنجیده می‌شود به آن فازی گویند. پس از شناسایی عوامل مؤثر بر اجرای اثربخش مالیات بر عایدی سرمایه از طریق مصاحبه، در مرحله بعد، اعضای نمونه که ۲۰ نفر از خبرگان فعال در سازمان امور مالیاتی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و اعضای هیات علمی گروه اقتصاد دانشگاه لرستان و دانشگاه اصفهان می‌باشند به روش نمونه‌گیری گلوله برفی و هدفمند انتخاب شدند و این عوامل در قالب یک ماتریس مقایسه زوجی در اختیار آن‌ها قرار گرفت. از پاسخ‌دهندگان خواسته شد که به پرسشنامه‌ها در مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم) امتیاز دهند.

جدول (۲) - مشخصات اعضای نمونه

جنسیت	تعداد	تحصیلات	تعداد	سابقه کاری	تعداد
مرد	۱۲	لیسانس	۵	۵-۱۰	۵
		فوق لیسانس	۹	۱۱-۱۵	۸
زن	۸	دکتری	۶	بالای ۱۵ سال	۷

منبع: یافته‌های تحقیق

با توجه به این که اطلاعات به‌دست‌آمده از پرسشنامه‌ها عبارات کلامی بود، با استفاده از اعداد فازی مثلثی معادل مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای به اعداد فازی تبدیل شدند (جدول ۳).

جدول (۳)- اعداد فازی برای شدت اثرگذاری شاخص‌ها بر یکدیگر

متغیرهای زبانی	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
اعداد فازی	(۱، ۱، ۷۵، ۰)	(۱، ۷۵، ۰، ۵، ۰)	(۷۵، ۰، ۵، ۰، ۲۵، ۰)	(۵، ۰، ۲۵، ۰، ۰)	(۲۵، ۰، ۰، ۰)

منبع: یافته‌های تحقیق

پس از تبدیل عبارات کلامی به اعداد فازی (رابطه ۱)، ماتریس تصمیم فازی ایجاد شد. از آن جایی که اعداد فازی اعداد مبهم و غیرقابل تحلیل هستند، باید به اعداد قابل تحلیل تبدیل شوند؛ بنابراین، اعداد فازی با استفاده از روش میانگین‌گیری فازی (رابطه ۲ و ۳) به اعداد قطعی تبدیل می‌شوند، به عبارت دیگر، فازی‌زدایی انجام می‌شود.

$$A = (a_l^{(i)}, a_m^{(i)}, a_u^{(i)}) \quad i = 1, 2, 3, \dots, n \quad \text{رابطه (۱)}$$

$$A = \frac{\sum_{i=1}^n (a_l^{(i)}, a_m^{(i)}, a_u^{(i)})}{n} \quad \text{رابطه (۲)}$$

$$W = \frac{m_l + 2m_m + m_u}{4} \quad \text{رابطه (۳)}$$

پس از فازی‌زدایی (تبدیل اعداد فازی به اعداد قطعی) یک ماتریس تصمیم فازی‌زدایی ایجاد می‌شود، سپس توان تأثیرگذاری (رابطه ۴)، ظرفیت تأثیرپذیری (رابطه ۵) و در نهایت شاخص محوری (رابطه ۶) هر کدام از عوامل را با استفاده از فرمول‌های زیر محاسبه کردیم و در نتیجه آن شاخص برتری مشخص شد.

$$Out_{(C_i)} = \sum_{k=1}^n W_{ik} \quad \text{رابطه (۴)}$$

$$In_{(C_i)} = \sum_{k=1}^n W_{ki} \quad \text{رابطه (۵)}$$

$$Cen_{(C_i)} = In_{(C_i)} + Out_{(C_i)} \quad \text{رابطه (۶)}$$

و در نهایت برای تأیید اعتبار، از معیارهای اعتباربخشی کیفیت لینکلن و گوبا استفاده شد. روش نقشه شناخت فازی (Fuzzy Cognitive Map) روشی برای شناسایی عوامل موثر بر متغیر مورد بررسی می‌باشد. در این روش ابتدا با نظرخواهی از خبرگان آشنا با موضوع عوامل موثر شناسایی می‌شوند و بعد از

اشباع نظری (کفایت نظری) یعنی زمانی که پاسخ‌های خبرگان دارای قرابت می‌باشد و اطلاعات جدیدی از آنها احصا نمی‌گردد.

در مرحله بعد پرسشنامه‌ای به شکل ماتریس روابط که تعداد سطر و ستون آن برابر با تعداد مولفه‌های شناسایی شده می‌باشد تشکیل می‌گردد و در اختیار خبرگان قرار می‌گیرد. خبرگان با توجه به تاثیر گذاری هر عامل بر روی عامل دیگر به آنها از یک تا ۵ امتیاز می‌دهند و بر اساس امتیازات داده شده تاثیر گذاری و تاثیرپذیری هر عامل مشخص می‌گردد. بعد از شناسایی تاثیر پذیر و تاثیرگذاری اطلاعات وارد نرم‌افزار گفی می‌گردد و نرم‌افزار بر اساس اطلاعات داده شده نقشه روابط را ارائه می‌دهد.

یافته‌های پژوهش

پس از انجام مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته با خبرگان و انجام کدگذاری باز، ۱۷ عامل (جدول ۴) شناسایی شد.

جدول (۴) - عوامل مؤثر بر اجرای اثربخش مالیات بر عایدی سرمایه

مولفه‌ها	کدهای عوامل مؤثر
اطلاع جامعه از اهمیت پرداخت مالیات	w1
بهبود توزیع درآمد	w2
حذف عملیات غیرضروری و تقویت عملیات ضروری و رفع موانع رسیدگی	w3
تهیه و ارائه کتاب، CD جزوات و کاتالوگ به کارکنان و آگاه و توجیه نمودن آنها	w4
تمرکز بر رسیدگی به پرونده‌ها و اظهارنامه‌های مؤدیان بزرگ	w5
آشنایی کارکنان با سامانه و فرایند طرح جامع مالیاتی E-ris	w6
بهبود عدالت مالیاتی	w7
تشویق مؤدیان نمونه	w8
حذف معافیت‌های مالیاتی غیرضروری	w9
ساده‌سازی و شفاف‌سازی متون قوانین و مقررات مالیاتی	w10
صداقت و مسئولیت‌پذیری کارکنان مالیاتی	w11
ایجاد سازو کارهای نظارتی در جهت کاهش فرار مالیاتی	w12
مکانیزه کردن عملیات در راستای بهینه‌سازی فرایندها	w13
اعمال و وصول جرائم غیرقابل بخشش	w14
کاهش هزینه‌های رسیدگی مؤدیان کوچک	w15
افزایش تکریم مؤدیان مالیاتی	w16
تسهیل تعاملات با سازمان امور مالیاتی	w17

منبع: یافته‌های پژوهش

پس از شناسایی عوامل، به‌منظور مشخص شدن اثر هر یک از عوامل بر یکدیگر، پرسشنامه‌ای ۱۷ متغیره در قالب ماتریس مقایسات زوجی طراحی شد و آن را در اختیار ۲۰ نفر از خبرگان قرار گرفت و از آن‌ها درخواست شد که بر اساس طیف ۵ تایی لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم) به هرکدام از این عوامل مقیاس بدهند و ترجیح هر عامل افقی را به هر عامل عمودی بسنجند. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، عبارات کلامی با استفاده از طیف فازی به اعداد فازی تبدیل شدند و ماتریس تصمیم فازی تشکیل شد. سپس به منظور راحتی در تحلیل و

انجام محاسبات، اعداد فاز۱ با استفاده از روش میانگین فاز۱ به اعداد قطعی تبدیل شدند و فاز۱ زدایی انجام شد و در نهایت ماتریس فاز۱ زدایی شده که یک ماتریس 17×17 است (جدول شماره ۵)، تشکیل شد. به دلیل این که ترجیح هر عامل بر خودش در ماتریس مقایسات زوجی ثابت است، بنابراین درایه‌های روی قطر اصلی مقدار ثابتی دارند و در نظر گرفته نمی‌شوند.

جدول (۵) - ماتریس فاز۱ زدایی شده

	w1	w2	w3	w4	w5	w6	w7	w8	w9	w10	w11	w12	w13	w14	w15	w16	w17
w1	۰	۰.۷۷۸۱۲۵	۰.۵۹۲۳۷۵	۰.۶۸۴۳۷۵	۰.۵۵	۰.۵۷۱۸۷۵	۰.۹۲۷۵	۰.۵۸۷۵	۰.۸۱۵۶۲۵	۰.۵۷۱۸۷۵	۰.۶۳۳۳۷۵	۰.۵۱۵۶۲۵	۰.۶۷۵	۰.۹۵۵۶۲۵	۰.۶۸۱۲۵	۰.۷۲۳۳۷۵	۰.۵۸۷۵
w2	۰.۶۳۳۳۷۵	۰	۰.۷۷۸۱۲۵	۰.۸۳۳۷۵	۰.۷۶۸۷۵	۰.۵۷۵	۰.۶	۰.۵۶۲۵	۰.۶۵۶۲۵	۰.۶۱۵۶۲۵	۰.۷۲۵	۰.۶۹۲۳۷۵	۰.۷۵	۰.۶۳۳۳۷۵	۰.۵۶۲۵	۰.۶۸۱۲۵	۰.۶۶۸۷۵
w3	۰.۵۹۲۳۷۵	۰.۷۷۸۱۲۵	۰	۰.۸۳۳۷۵	۰.۶۸۴۳۷۵	۰.۶۸۴۳۷۵	۰.۶۷۱۸۷۵	۰.۶۹۰۶۲۵	۰.۶۸۴۳۷۵	۰.۶۴۰۶۲۵	۰.۳۹۲۳۷۵	۰.۷۵۳۳۷۵	۰.۵۱۸۷۵	۰.۵۸۳۳۷۵	۰.۶۲۱۸۷۵	۰.۵۷۱۸۷۵	۰.۷۶۸۷۵
w4	۰.۶۸۴۳۷۵	۰.۸۳۳۷۵	۰.۶۸۴۳۷۵	۰	۰.۶۷۵	۰.۲۴۰۶۲۵	۰.۷۸۷۵	۰.۵۹۰۶۲۵	۰.۶۰۹۲۳۷۵	۰.۵۲۱۲۵	۰.۶۸۱۲۵	۰.۲۷۸۱۲۵	۰.۷۶۲۵	۰.۸۱۲۵	۰.۳۰۹۲۳۷۵	۰.۷۰۲۱۲۵	۰.۵۸۷۵
w5	۰.۵۵	۰.۵۷۵	۰.۶۵	۰.۵۵۹۳۷۵	۰	۰.۶۸۲۳۷۵	۰.۶۲۳۷۵	۰.۷۶۳۳۷۵	۰.۶	۰.۵۲۵	۰.۶۰۶۲۵	۰.۲۲۵	۰.۴۹۲۳۷۵	۰.۷۲۸۱۲۵	۰.۴۷۱۸۷۵	۰.۶۷۱۸۷۵	۰.۵۰۹۲۳۷۵
w6	۰.۹۲۷۵	۰.۶	۰.۶۹۲۳۷۵	۰.۸۳۳۷۵	۰.۷۰۶۲۵	۰	۰.۶۸۴۳۷۵	۰.۲۸۱۲۵	۰.۵۳۳۳۷۵	۰.۶۵۶۲۵	۰.۲۸۱۲۵	۰.۳۸۴۳۷۵	۰.۹۲۳۷۵	۰.۸۷۵	۰.۹۲۳۷۵	۰.۸۳۳۷۵	۰.۴۷۱۲۵
w7	۰.۵۸۷۵	۰.۷۲۳۳۷۵	۰.۵۱۸۷۵	۰.۶۲۱۸۷۵	۰.۶۷۱۸۷۵	۰.۶۲۳۳۷۵	۰	۰.۷۸۷۵	۰.۷۷۵	۰.۸۲۵	۰.۸۲۵	۰.۷۶۸۷۵	۰.۵۰۲۱۲۵	۰.۲۷۱۸۷۵	۰.۵۲۳۳۷۵	۰.۵۹۲۳۷۵	۰.۷۱۵۶۲۵
w8	۰.۵۸۷۵	۰.۶۶۸۷۵	۰.۶۲۱۸۷۵	۰.۶	۰.۷۹۲۳۷۵	۰.۷۲۵	۰.۷۶۸۷۵	۰	۰.۶۲۸۱۲۵	۰.۷۸۷۵	۰.۳۶۸۷۵	۰.۶۷۱۸۷۵	۰.۸۶۸۷۵	۰.۴۳۳۳۷۵	۰.۶۱۵۶۲۵	۰.۶۸۱۲۵	۰.۲۵۹۲۳۷۵
w9	۰.۶۳۳۳۷۵	۰.۷۵	۰.۶۹۲۳۷۵	۰.۷۶۸۷۵	۰.۵۲۳۳۷۵	۰.۷	۰.۷۰۶۲۵	۰.۷۳۳۳۷۵	۰	۰.۷۷۸۱۲۵	۰.۴۴۳۳۷۵	۰.۷۸۱۲۵	۰.۷۰۲۱۲۵	۰.۸۰۹۲۳۷۵	۰.۶۶۲۵	۰.۸۰۶۲۵	۰.۶۸۱۲۵
w10	۰.۵۷۱۸۷۵	۰.۶۱۵۶۲۵	۰.۸۱۸۷۵	۰.۷۵۵۶۲۵	۰.۶۰۳۳۳۷۵	۰.۶۳۳۷۵	۰.۶۱۵۶۲۵	۰.۶۶۸۷۵	۰.۶۳۳۳۷۵	۰	۰.۲۵۹۲۳۷۵	۰.۸۳۳۷۵	۰.۶۱۲۵	۰.۷۲۵	۰.۴۷۱۸۷۵	۰.۳۷۸۱۲۵	۰.۶۶۲۵
w11	۰.۶۳۳۳۷۵	۰.۶۱۵۶۲۵	۰.۶۷۵	۰.۶۱۲۵	۰.۶۳۳۷۵	۰.۷۱۸۷۵	۰.۶۵۶۲۵	۰.۷۷۵	۰.۷۲۱۸۷۵	۰.۵۵۹۲۳۷۵	۰	۰.۶۸۷۵	۰.۶۳۳۷۵	۰.۶۵۶۲۵	۰.۳۳۳۷۵	۰.۵۸۱۲۵	۰.۴۰۶۲۵
w12	۰.۵۱۵۶۲۵	۰.۷۶۸۷۵	۰.۶۹۰۶۲۵	۰.۷۱۲۵	۰.۷۳۳۳۷۵	۰.۸۷۱۸۷۵	۰.۸۳۳۷۵	۰.۶۵	۰.۴۰۲۱۲۵	۰.۶۰۹۲۳۷۵	۰.۶۷۱۸۷۵	۰	۰.۷۷۸۱۲۵	۰.۶۶۸۷۵	۰.۸۳۳۷۵	۰.۶۷۵	۰.۷۲۸۱۲۵
w13	۰.۶۷۵	۰.۸۱۲۵	۰.۷۱۲۵	۰.۳۳۳۷۵	۰.۶۲۵	۰.۷۸۱۲۵	۰.۷۱۲۵	۰.۴۲۱۲۵	۰.۷۸۱۲۵	۰.۵۸۳۳۷۵	۰.۴۱۲۵	۰.۴۶۸۷۵	۰	۰.۸۰۶۲۵	۰.۷۵۳۳۷۵	۰.۶۲۵	۰.۷۲۱۸۷۵
w14	۰.۶۶۸۷۵	۰.۸۳۳۷۵	۰.۶۲۵	۰.۶۵۶۲۵	۰.۵۲۸۱۲۵	۰.۷۶۸۷۵	۰.۵۵	۰.۶	۰.۵۶۵۶۲۵	۰.۷۳۱۲۵	۰.۶۶۵۶۲۵	۰.۷۶۸۷۵	۰.۶۳۳۷۵	۰	۰.۶۹۲۳۷۵	۰.۷۷۱۸۷۵	۰.۲۹۰۶۲۵
w15	۰.۷۵	۰.۸۳۳۷۵	۰.۵۵۳۳۷۵	۰.۲۱۸۷۵	۰.۸۶۸۷۵	۰.۶۱۵۶۲۵	۰.۷۰۹۲۳۷۵	۰.۶۵۶۲۵	۰.۸۳۳۷۵	۰.۳۳۳۷۵	۰.۶۵۳۳۷۵	۰.۵۱۸۷۵	۰.۷۵۹۲۳۷۵	۰.۴۰۶۲۵	۰	۰.۵۸۷۵	۰.۲۹۰۶۲۵
w16	۰.۶۶۸۷۵	۰.۷۵۳۳۷۵	۰.۷۶۸۷۵	۰.۸۰۹۲۳۷۵	۰.۶۷۱۸۷۵	۰.۲۳۳۳۷۵	۰.۸۱۸۷۵	۰.۲۵۶۲۵	۰.۶۷۱۸۷۵	۰.۷۱۵۶۲۵	۰.۵۸۱۲۵	۰.۹۲۳۷۵	۰.۴۹۲۳۷۵	۰.۵۶۸۷۵	۰.۳۳۳۷۵	۰	۰.۷۵۶۲۵
w17	۰.۷۲۳۳۷۵	۰.۶۶۸۷۵	۰.۸۳۳۷۵	۰.۶۵۳۳۷۵	۰.۷۶۳۳۷۵	۰.۵۶۶۸۷۵	۰.۷۲۳۳۷۵	۰.۶۳۳۳۷۵	۰.۷۰۹۲۳۷۵	۰.۹۱۵۶۲۵	۰.۵۳۳۳۷۵	۰.۵۶۵۶۲۵	۰.۴	۰.۶۸۲۳۷۵	۰.۶۲۱۸۷۵	۰.۶۵۳۳۷۵	۰

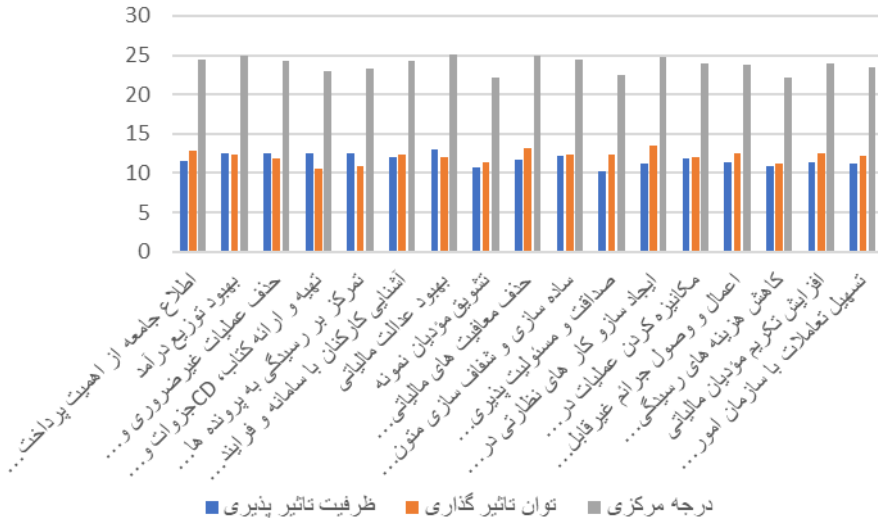
منبع: یافته‌های تحقیق

پس از ایجاد ماتریس روابط، نوبت به محاسبه شاخص‌های مرکزیت شامل ظرفیت تأثیرپذیری (In) توان تأثیرگذاری (Out) و شاخص محوری (Centrality) رسید. ظرفیت تأثیرپذیری مجموع یال‌های ورودی در هر گره و توان تأثیرگذاری مجموع یال‌های خروجی در هر گره را نشان می‌دهد و همچنین شاخص محوری مجموع دو عامل قبلی (یعنی in و out) است. هر عاملی با درجه مرکزیت بالاتر، دارای ورودی یا خروجی بالاتر است و بنابراین یک عامل مهم در نظر گرفته می‌شود و باید توجه ویژه‌ای به آن کرد. پس از انجام محاسبه برای ۱۷ مؤلفه، جدول شماره ۶ که ظرفیت تأثیرپذیری، توان تأثیرگذاری و شاخص محوری همه عوامل را نشان می‌دهد، تشکیل شد.

جدول (۶)- ظرفیت تأثیرپذیری، توان تأثیرگذاری و شاخص محوری

Centrality	Outdegree	Indegree	عوامل موثر بر اثربخش
۲۴.۳۷۱۸۸	۱۲.۸۰۶۲۵	۱۱.۵۶۵۶۲۵	اطلاع جامعه از اهمیت پرداخت مالیات
۲۴.۸۹۰۶۳	۱۲.۳۵۳۱۳	۱۲.۵۳۷۵	بهبود توزیع درآمد
۲۴.۲۸۷۵	۱۱.۷۹۰۶۳	۱۲.۴۹۶۸۷۵	حذف عملیات غیرضروری و تقویت عملیات ضروری و رفع موانع رسیدگی
۲۲.۹۹۳۷۵	۱۰.۵۲۵	۱۲.۴۶۸۷۵	تهیه و ارائه کتاب، CD جزوات و کاتالوگ به کارکنان و آگاه و توجیه نمودن آنها
۲۳.۳۰۹۳۸	۱۰.۸۷۸۱۳	۱۲.۴۳۱۲۵	تمرکز بر رسیدگی به پرونده‌ها و اظهارنامه‌های مؤدیان بزرگ
۲۴.۲۹۳۷۵	۱۲.۳۰۹۳۸	۱۱.۹۸۴۳۷۵	آشنایی کارکنان با سامانه و فرایند طرح جامع مالیاتی E-ris
۲۵.۰۱۵۶۳	۱۲.۰۸۴۳۸	۱۲.۹۳۱۲۵	بهبود عدالت مالیاتی
۲۲.۲۲۸۱۳	۱۱.۴۳۴۳۸	۱۰.۷۹۳۷۵	تشویق مؤدیان نمونه
۲۴.۸۷۸۱۳	۱۳.۱۸۱۲۵	۱۱.۶۹۶۸۷۵	حذف معافیت‌های مالیاتی غیرضروری
۲۴.۴۳۱۲۵	۱۲.۲۸۱۲۵	۱۲.۱۵	ساده‌سازی و شفاف‌سازی متون قوانین و مقررات مالیاتی
۲۲.۵۴۳۷۵	۱۲.۳۲۵	۱۰.۲۱۸۷۵	صداقت و مسئولیت‌پذیری کارکنان مالیاتی
۲۴.۷۴۶۸۸	۱۳.۴۷۱۸۸	۱۱.۲۷۵	ایجاد سازو کارهای نظارتی در جهت کاهش فرار مالیاتی
۲۳.۹۱۸۷۵	۱۲.۰۵	۱۱.۸۶۸۷۵	مکانیزه کردن عملیات در راستای بهینه‌سازی فرایندها
۲۳.۸۵۹۳۸	۱۲.۴۶۲۵	۱۱.۳۹۶۸۷۵	اعمال و وصول جرائم غیرقابل بخشش
۲۲.۱۳۱۲۵	۱۱.۲۲۸۱۳	۱۰.۹۰۳۱۲۵	کاهش هزینه‌های رسیدگی مؤدیان کوچک
۲۳.۸۹۰۶۳	۱۲.۵۰۶۲۵	۱۱.۳۸۴۳۷۵	افزایش تکریم مؤدیان مالیاتی
۲۳.۴۲۸۱۳	۱۲.۲۵۹۳۸	۱۱.۱۶۸۷۵	تسهیل تعاملات با سازمان امور مالیاتی

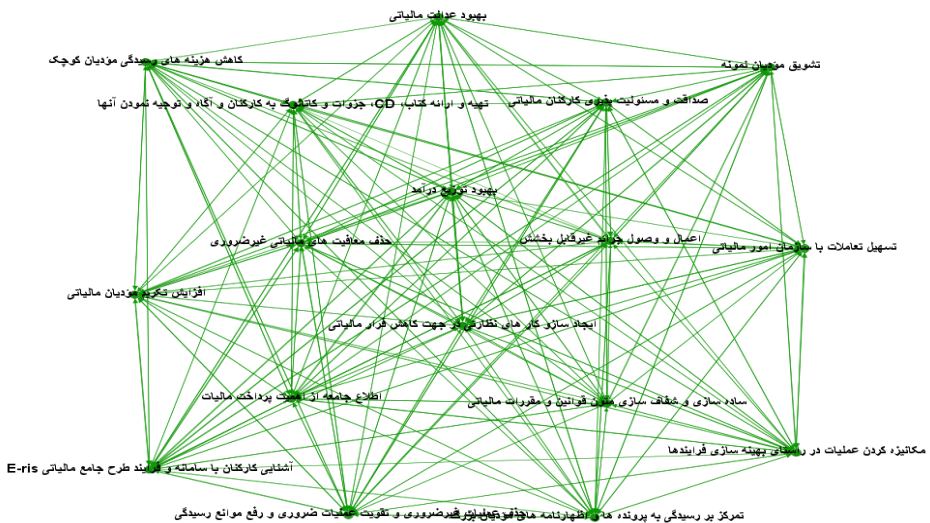
منبع: یافته‌های پژوهش

مأخذ: یافته‌های پژوهش

با توجه به جدول ۶ مهم‌ترین عوامل مؤثر بر اجرای اثربخش مالیات شناسایی شده است. در مرحله نهایی پس از انجام محاسبات مربوطه و تجزیه و تحلیل داده‌ها، داده‌ها به نرم‌افزار Gephi منتقل و مدل نهایی ترسیم شد.

شکل (۳) - روابط علی عوامل مؤثر بر اجرای اثربخش مالیات بر عایدی سرمایه

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری

مالیات بر عایدی سرمایه به عنوان یک ابزار مهم در سیاست‌های مالیاتی دارای اهمیت و ضرورت‌های بسیاری است که به شکل‌های مختلف بر اقتصاد و جامعه تأثیر می‌گذارد. برخی از اهمیت‌ها و ضرورت‌های مالیات بر عایدی سرمایه عبارتند از: تأمین منابع مالیاتی، تنظیم نقش مالیات در توزیع درآمد، تحریک سرمایه‌گذاری، کنترل و تنظیم بازارهای مالی، عدالت مالیاتی، توازن میان مالیات و سرمایه‌گذاری. بنابراین توجه به اهمیت اجرای مالیات بر عایدی سرمایه به عنوان یکی از مهم‌ترین پایه‌های مالیاتی ضروری است. این پژوهش، به بررسی عوامل موثر بر اجرای اثربخش مالیات بر عایدی سرمایه با استفاده از روش نقشه شناخت فازی پرداخته است. پس از تحلیل یافته‌های پژوهش مشخص گردید مولفه‌های بهبود عدالت مالیاتی، بهبود توزیع درآمد، حذف معافیت‌های مالیاتی غیرضروری، ایجاد سازو کارهای نظارتی در جهت کاهش فرار مالیاتی، ساده‌سازی و شفاف‌سازی متون قوانین و مقررات مالیاتی، اطلاع جامعه از اهمیت پرداخت مالیات، آشنایی کارکنان با سامانه و فرایند طرح جامع مالیاتی E-ris، حذف عملیات غیرضروری و تقویت عملیات ضروری و رفع موانع رسیدگی، مکانیزه کردن عملیات در راستای بهینه‌سازی فرایندها، افزایش تکریم مؤدیان مالیاتی، اعمال و وصول جرائم غیرقابل بخشش، تسهیل تعاملات با سازمان امور مالیاتی، تمرکز بر رسیدگی به پرونده‌ها و اظهارنامه‌های مؤدیان بزرگ، تهیه و ارائه کتاب، CD جزوات و کاتالوگ به کارکنان و آگاه و توجیه نمودن آنها، صداقت و مسئولیت‌پذیری کارکنان مالیاتی، تشویق مؤدیان نمونه، کاهش هزینه‌های رسیدگی مؤدیان کوچک، به ترتیب بیشترین تأثیر را بر اجرای اثربخش سیستم مالیات بر عایدی سرمایه در کشور دارد.

در راستای نتایج پژوهش توصیه می‌گردد جهت برقراری عدالت مالیاتی نظام مالیاتی مبتنی بر چانه‌زنی و تعامل مستقیم بین مودی و ممیزی که سازوکاری است که هم نارضایتی را به جامعه پمپاژ می‌کند، هم بستر ایجاد فساد است، هم قاعده‌مند نیست و هم اینکه به میزان زیادی شکایت و اعتراض را هر ساله در جامعه ایجاد می‌کند از نظام مالیاتی برجیده شده و یک نظام قاعده‌مند بدون ارتباط مستقیم مودی و ممیزی در این سیستم اجرا گردد. همچنین بر اساس رهیافت‌های عدالت مالیاتی رعایت رهیافت عدالت افقی و عمودی در برقراری سیستم مالیات بر عایدی بایستی مد نظر قرار گیرد. بدون شک یکی از راه‌های جلوگیری از انتقال مالیات و یا فرار مالیاتی توجه به توزیع درآمد در جامعه می‌باشد، چرا که در جامعه‌ای که ا فشار مختلف از سهم نسبی مطلوبی از منابع برخوردار باشند پرداخت مالیات را به مثابه جریمه احساس نخواهند کرد و در مقابل پرداخت آن مقاومت نمی‌کنند. یکی از مسائلی که منجر اختلال در سیستم‌های اقتصادی می‌گردد وجود معافیت‌های مختلف و بدون توجیه در کشور می‌باشد. این معافیت‌ها یا ناشی از روابط رانتی و یا ناشی از عمل نمودن به شیوه‌های قدیمی در زمان حال می‌باشد. در راستای اجرای اثربخش سیستم مالیات بر عایدی پیشنهاد می‌گردد با تشکیل کارگروه‌های

ویژه در وزارت اقتصاد قوانین معافیت‌های مالیاتی بازبینی و آن دسته از قوانین که دارای اثرات مثبت اقتصادی نیستند حذف گردند. همچنین می‌توان در راستای سهولت مالیاتی که یکی از ویژگی‌های نظام مالیاتی مطلوب به شمار می‌رود از فناوری‌های نو (فین تک) جهت وصول مالیات در سیستم مالیات بر عایدی در کشور استفاده نمود. پیشنهاد می‌گردد در راستای فهم عامه‌ی مردم نسبت به سیستم مالیاتی و فواید آن دولت از قاعده شفافیت استفاده نموده و بصورت شفاف‌یان نماید که درآمدهای مالیاتی صرف کدام مصارف کشور گردیده‌اند که در این راستا همکاری صدا و سیما جهت تولید برنامه‌هایی با این مضمون مهم و اساسی خواهد بود. راهبردهای پیشنهادی برای ایجاد و گسترش عدالت مالیاتی؛ اصلاح قوانین، تغییر در سازمان امور مالیاتی، بهره‌گیری از نظام جامع اطلاعات مالیاتی تقلید و الگوبرداری از خط مشی کشورهای دیگر و هوشمندسازی نظام مالیات را می‌توان نام برد. یک دیگر از پیشنهادات ارائه خدمات سودمند به مودیان و بهبود رفاه و آسایش شهروندان با دریافت مالیات است. در واقع دغدغه اصلی مودیان مالیاتی، عدم مشاهده خدمات ارائه شده‌ی سازمان امور مالیاتی به شهروندان می‌باشد. لذا پیشنهاد می‌گردد سازمان امور مالیاتی با ارائه اخبار و اطلاعات لازم در خصوص موارد مصرف مالیات جمع‌آوری شده در رسانه‌های مختلف، بر نوع نگاه و طرز تلقی مودیان تاثیر مثبتی بگذارد و بر اعتماد مودیان به سازمان امور مالیاتی بیافزاید. شاید این موضوع یکی از مهمترین انتظارات مودیان از نظام مالیاتی کشور باشد.

فهرست منابع

1. Eskandari, Javad, & Agha Mohammad Hossein Tajrishi, Mohammad Saeed. (2023). Designing the Platform for the Implementation of “Tax on Capital Gains” and “tax on Total Income” based on the Experiences of Countries {18932}. Monthly Expert Reports of Islamic Council Research Center, 31(2), 1-41. (in Persian).
2. Tagvi, Mehdi, Darvishi, Bagher & Mohammad Shikitash. (2010). “Capital Gains Tax (CGT) Review”. Research Journal of Taxation, 55. (in Persian).
3. Taghipour Anoushirvan, Alikhan Qomi Rouzbeh. (1378). “Analysis of Factors Affecting Taxation and its Forecasting in the Study of Iran (1352-2000)”. Planning and Budgeting Quarterly. 4 (4 and 5): 61-89. (in Persian).
4. Islamic Council Research Center, (1401). “Functions and Important Components in Planning Capital Gains Tax Based on Countries’ Experiences”. Office of Public Sector Studies (Public Finance Department). Machine Gun number 18217. (in Persian)
5. Mohajeri, Parisa. (2022). Tax on Capital Gains and its Economic Effects. Tehran: Iran Chamber of Commerce. (in Persian)
6. Mehran Mohammadi Azad. (2016). “Identification and Ranking of Factors Affecting the Implementation of Tax Policies in Iran, the Journal of New Research Approaches in Management and Accounting”. Number 3. (in Persian)
7. State Tax Organization, (2017). “Guidelines for the Design of Capital Gains Tax (A Review of Theoretical Foundations, Global Experiences and a Model for Iran)”. Vice President of Research, Planning and International Affairs. 223-970910. (in Persian).
8. Abuselidze, George, Optimality of Tax Policy on the Basis of Comparative Analysis of Income Taxation. (2020). European Journal of Sustainable Development, 9(1), 272-293, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3879445>.
9. Alizadeh, S. G. , Jafari M, & M. Hooshmand, S. (2008). “Learning FCM by Tabu Search,” International Journal of Computer Science 2(2), 142-149.
10. Dickerson, J. A. K. Bart (1996). “Virtual Worlds as Fuzzy Dynamical Systems”, Technology for Multimedia.

11. Eyraud L. (2014). Reforming Capital Taxation in Italy. International Monetary Fund.
12. Kosko, Bart, (1986). Fuzzy Cognitive Maps. International Journal of Man-machine Studies 24, no. 1: 65-75.
13. Littlewood M. , Ellife C. (2017). Capital Gains Taxation: A Comparative Analysis of Key Issues. UK: Edward Elgar.
14. Londoño-Vélez, Juliana, & Javier Ávila-Mahecha. (2021). Enforcing Wealth Taxes in the Developing World: Quasi-experimental Evidence from Colombia. American Economic Review: Insights, 3 (2): 131-48.
15. OECD. (2006). Taxation of Capital Gains of Individuals: Policy Considerations and Approaches, OECD Tax Policy Studies, No. 14, OECD Publishing, Paris.
16. OECD. (2016). Consumption Tax Trends 2016: VAT/GST and Excise Rates, Trends and Policy Issues, OECD Publishing, Paris.
17. OECD. ,. (2018). K. OECD Science, Technology and Innovation Outlook Paris: OECD Publishing, 2018. Padilla-Pérez, Ramón, and Yannick Gaudin. "Science, Technology and Innovation Policies in Small and Developing Economies: The Case of Central America. " Research Policy 43, no. 4 (2014): 749-759. OECD. Publishing. OECD Reviews of Regional Innovation, 15 Mexican States 2009. Organisation for Economic Co-operation and Development, 2009.
18. Sahm, M. (2008). Methods of Capital Gains Taxation and the Impact on Asset Prices and Welfare. National Tax Journal, 61 (4), 743-768.
19. Sobotovicova S. , Blechova, B. , Janouskova, J. (2014). Value Added Taxes in OECD Countries. International Journal of Economics and Statistics, 2, pp. 270-276.
20. Ueda, J. (2017). The Evolution of potential VAT Revenues and C-Efficiency in Advanced Economies. International Monetary Fund, WP/17/158.

Identifying Factors Influencing the Effective Implementation of Capital Gains Tax

Mohamad Alizadeh¹

Bahar Salarvand²

Tax on capital gains is a crucial tool in tax policies, with significant importance and various necessities that impact the economy and society in different ways. Some of the significances and necessities of capital gains tax include providing tax revenues, regulating the role of taxes in income distribution, stimulating investment, controlling and regulating financial markets, ensuring tax justice, and balancing between taxation and investment. Therefore, paying attention to the importance of implementing capital gains tax as one of the essential tax foundations is essential. This research investigates the influential factors in the effective implementation of capital gains tax using the fuzzy cognitive mapping method. In this approach, experts familiar with the subject are initially identified through expert opinions. After theoretical saturation, a questionnaire in the form of a relationship matrix is created, with the number of rows and columns equal to the identified components. This matrix is then presented to the experts. Based on the given scores, the effectiveness and susceptibility of each factor are determined. Finally, a relationship map is presented based on the provided information.

Key Words: Tax, Capital Gains, Capital Gains Tax, Fuzzy Cognitive Map

1. Associate Professor, Economic Training Department, Faculty of Management and Economics, Lorestan University, alizadeh_176@yahoo.com

2. PhD Candidate, Economic Training Department, Faculty of Management and Economics, Lorestan University, (Corresponding Author), bahar.salarvand@gmail.com